

Martyna SZCZYGŁOWSKA, *Übersetzungsfehler. Eine kritische Betrachtung aus der Sicht der anthropozentrischen Translatorik. Warschauer Studien zur Germanistik und zur Angewandten Linguistik Band 12*

Frankfurt am Main: Peter Lang Edition, 2013

ISBN 978-3-631-63636-7, 236 stron

Recenzował dr hab. **Artur Dariusz KUBACKI**
Instytut Filologii Germańskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. gen. S. Grotta-Roweckiego 5, 41-200 Sosnowiec
kubart@post.pl

Oceny monografii Martyny Szczygłowskiej podejmuję się z przyjemnością, gdyż od kilku lat sam zajmuję się lapsologią translacyjną w aspekcie teoretycznym i praktycznym w związku z tym, iż oceniam tłumaczenia specjalistyczne sporządzane przez kandydatów na tłumaczy przysięgłych.

W recenzowanej monografii Autorka podejmuje rozważania dotyczące problematyki błędu tłumaczeniowego z punktu widzenia antropocentrycznej teorii języków ludzkich prof. Franciszka Gruczy oraz teorii poznania. W centrum jej zainteresowania znajduje się przede wszystkim ocena przekładów tekstów specjalistycznych oraz błędy translacyjne popełniane w nich przez tłumaczy.

Nadrzędnymi celami pracy – jak wskazuje sama Autorka (s. 13) – jest próba zdefiniowania i wyjaśnienia błędu tłumaczeniowego z punktu widzenia antropocentrycznej teorii języka oraz innych teorii językoznawczych. W tym celu niezbędne jest przyjrzenie się procesom tłumaczenia oraz krytyczna refleksja nad jakością translatów, a także stworzenie katalogu intersubiektywnych kryteriów oceny tłumaczenia oraz przygotowania mentalnego tłumaczy do przyjmowania konstruktywnej krytyki i wyciągnięcia z niej wniosków.

Zainteresowania Martyny Szczygłowskiej problematyką błędów translacyjnych, które według niej są immanentną częścią każdego procesu tłumaczenia, wynikają z kilku przesłanek: (1) nieprecyzyjnie sformułowanych wytycznych dla krytyków przekładu, (2) przejmowania roli krytyków przekładu przez laików, (3) mylnego założenia, że kompetencja językowa i słowniki bilingwalne są wystarczające w pracy tłumacza, (4) obarczania tłumacza każdym błędem określanym jako błąd tłumaczeniowy oraz (5) nieracjonalnego przekonania, że tłumacz musi być wszechwiedzący.

Studium badawcze Martyny Szczygłowskiej składa się z pięciu rozdziałów, podsumowania oraz wykazu literatury przedmiotu. W rozdziale pierwszym Autorka przedstawia założenia lingwistyki antropocentrycznej, wyjaśniając przy tym ontologiczny status języka i zasady komunikacji międzyludzkiej. Na bazie tej teorii objaśnia funkcjonowanie m. in. takich pojęć, jak język, tekst, znaczenie czy poznanie. Rozdział drugi poświęcony jest zagadnieniom krytyki przekładu, a zwłaszcza jej ujęciu jako kierunku badawczego translatoryki. Oprócz przedstawienia zarysu historycznego badań dotyczących krytyki przekładu Szczygłowska prezentuje także kryteria wyodrębnienia

krytyki jako dziedziny badawczej przekładoznawstwa. Jej analiza prowadzi do wniosku, iż krytyka przekładu jako dziedzina wprowadziła określone modele oceny przekładu, ale ich stopień abstrakcji jest na tyle wysoki, iż nie pozwala na ich zastosowanie globalne. Rozdział trzeci w całości dotyczy problematyki błędu tłumaczeniowego, począwszy od omówienia różnych definicji w ujęciu różnych teorii, a skończywszy na etiologii popełniania błędów. W opinii Autorki tłumacz nie zawsze odpowiada za wszystkie błędy tłumaczeniowe, ponieważ część z nich powstaje wskutek „nieprecyzyjnej” komunikacji z winy pozostałych uczestników komunikacji. Ponadto tłumacz nie musi wszystkiego wiedzieć, a rolę krytyków jego pracy przejmują nieprofesjoniści. W rozdziale czwartym centrum zainteresowania Autorki stanowi ewaluacja tłumaczeń specjalistycznych. Z niezwykłą akrybią przedstawia ona cały proces tłumaczenia, odnosząc swoje przemyślenia w tym zakresie do translatoryki antropocentrycznej i relatywistycznego podejścia do tekstu. Opierając się w swoich spostrzeżeniach na tekstach prawniczych, Martyna Szczygłowska opisuje różne modele ewaluacji tłumaczeń fachowych, a także proponuje katalog kryteriów oceny tłumaczeń i odpowiedni system analizy tekstu. W celu przeprowadzenia naukowej ewaluacji tłumaczeń – zdaniem Autorki – potrzebne są takie parametry, jak podstawa sporządzenia, kryteria, systematyka i skala oceny. W ostatnim rozdziale Autorka dokonuje ewaluacji tłumaczeń tekstów prawniczych na wybranych 24 przykładach, wykorzystując do tego opisane uprzednio produktywne metody analizy zacierpnięte z komparatystyki prawnej stanowiącej wydatną pomoc w tłumaczeniu specjalistycznym.

W podsumowaniu Autorka słusznie stwierdza, że nie ma doskonałych tłumaczeń, zaś nadawca inicjalny (autor), nadawca/odbiorca pośredni (tłumacz) i odbiorca finalny (czytelnik/słuchacz) są indywidualnymi uczestnikami komunikacji, którzy nie zawsze gwarantują bezbłędny przebieg komunikacji. Wynika to m.in. z różnych właściwości lingwistyczno-poznawczych oraz doświadczenia życiowego wyżej wymienionych osób. Zatem tłumacz może jedynie dążyć do optymalnej rekonstrukcji informacji prymarnych wyrażonych w L1 i konstrukcji informacji w L2 przy pomocy zbioru wyrażeń języka docelowego. W opinii Martyny Szczygłowskiej newralgiczne miejsca popełniania błędów translacyjnych obejmują: (1) formułowanie informacji wyjściowej w formie tekstu wyjściowego, (2) rekonstrukcję informacji wyjściowej, (3) konstrukcję informacji docelowej, (4) formułowanie informacji docelowej w formie tekstu docelowego i (5) rekonstrukcję informacji docelowej. Stąd na różnych etapach procesu tłumaczenia nie tylko tłumacz, lecz także pozostali uczestnicy komunikacji mogą być odpowiedzialni za błąd translacyjny, np. autor tekstu wyjściowego za jego nieprawidłowe sformułowanie bądź odbiorca finalny za błędną rekonstrukcję informacji docelowej z tekstu docelowego. W związku z tym Autorka recenzowanej pracy bardzo trafnie zauważa, iż błąd może leżeć – oprócz winy tłumacza – także po stronie nadawcy inicjalnego i odbiorcy finalnego.

Na koniec należy zauważyć, iż choć książka Martyny Szczygłowskiej została solidnie przygotowana od strony merytorycznej, jednak jest w niej bardzo wiele usterek i niedociągnięć językowych (np. błędna końcówka przymiotnika na str. 11: *dank einer besonderer Begabung, niepoprawna deklinacja rodzajnika na str. 14: *... hat ein Beweis dafür geliefert i na str. 103 *dieses Sachverhalt), nie wspominając już o licznych literówkach (np. Übersetzu**g**sfehler na str. 103). Ma się wrażenie, jakby książka w ogóle nie przeszła przez korektę wydawniczą. Spore braki trzeba także odnotować

w zamieszczonym na końcu książki spisie literatury, w którym Autorka nie uwzględniła kilkunastu cytowanych w swojej pracy pozycji.

Konkludując: monografia naukowa Martynty Szczygłowskiej to nowatorska propozycja spojrzenia na problematykę błędów popełnianych w przekładach specjalistycznych zarówno przez pryzmat współczesnych teorii translacyjnych, jak i praktyki tłumaczeniowej w zakresie przekładu tekstów prawnych i prawniczych. Stosowanie w pracy odpowiedniej terminologii przekładoznawczej, klarowane formułowanie tez, trafne argumentowanie i wyciąganie właściwych wniosków powodują, iż pracę czyta się z dużym zainteresowaniem. W związku z tym powinna stać się obowiązkową lekturą nie tylko teoretyków (krytyków) przekładu, ale przede wszystkim czynnych tłumaczy specjalistycznych, którzy chcą wzbogacić swoją wiedzę teoretyczno-praktyczną na temat *ars translationis*.